

Diepwatersoorten van Mollusca in de Straat van Mozambique

Deel II

Frank Nolf ¹ & Johan Verstraeten ²

¹ Pr. Stefanieplein, 43/8 – B-8400 Oostende
frank.nolf@pandora.be

² Warschastraat, 48 – B-8400 Oostende

Familie Tonnidae

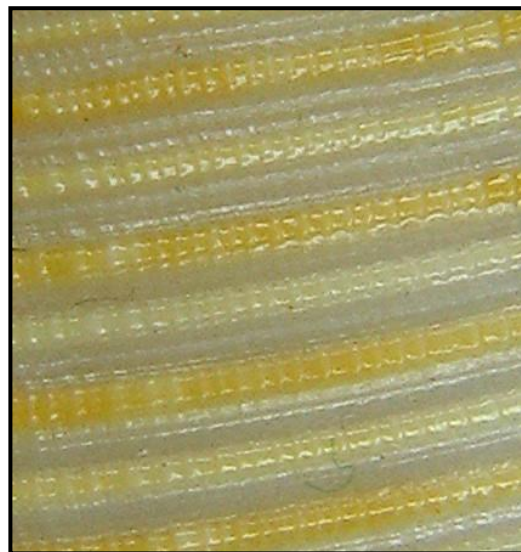
In de Straat van Mozambique komen twee diepwatersoorten van het geslacht *Eudolium* voor. Ze worden in de literatuur vaak met elkaar verward, vooral omdat ze een wereldwijde verspreiding kennen.

Eudolium bairdii (Verrill & Smith, 1881)

(syn. *Dolium crosseanum* var. *solidior* Dautzenberg & H. Fischer, 1906)

Tot in 1993 (Marshall) werd *Eudolium solidior* (Dautzenberg & H. Fischer, 1906) beschouwd als een afzonderlijke soort ten opzichte van *Eudolium bairdii*. Onderzoek van een groot aantal exemplaren van de Westelijke Atlantische Oceaan resulteerde in de beslissing dat er geen wezenlijke verschillen bestaan tussen deze twee vormen wat de stevigheid van de schelp betreft. De meeste individuen bleken variaties te zijn in een continue reeks met de type-vormen als uitersten (Bouchet & Warén, 1993).

Op basis van Bouchet & Warén (1993), aangevuld met eigen waarnemingen, kunnen we een tabel opstellen met de belangrijkste verschillen tussen *E. bairdii* (Verrill & Smith, 1881) en *E. crosseanum* (Monterosato, 1869). Volgens L. Bozzetti is *Eudolium bairdii* (Verrill & Smith, 1881) in de Straat van Mozambique de meest algemene soort van beide *Eudolium*-soorten.

Vergelijking van de oppervlaktestructuur:
Eudolium bairdii (Verrill & Smith, 1881) (links) en
Eudolium crosseanum (Monterosato, 1869) (rechts)

	<i>Eudolium bairdii</i>	<i>Eudolium crosseanum</i>
vorm van ribben	sterke lengteribben wisselen af met zwakkere ribben; de primaire ribben op de schouder van de laatste (en vaak ook van de voorlaatste) winding zijn zodanig gegolfd dat ze de neiging hebben om kleine knobbeltjes te vertonen	er komen primaire (sterke) en secundaire (zwakkere) ribben voor, maar ze verschillen weinig in dikte; de primaire lengteribben zijn niet gegolfd en bezitten dus geen knobbeltjes
kleur van ribben	de primaire ribben zijn bruin en veel donkerder gekleurd; de secundaire ribben zijn donkergeel	de twee soorten spiraalribben verschillen weinig in kleur en onderscheiden zich praktisch niet ten opzichte van de achtergrond: de primaire ribben zijn donkergeel en de secundaire ribben zijn crèmekleurig
structuur	enigszins stevige schelp	de schelp is tamelijk licht en broos

***Eudolium bairdii* (Verrill & Smith, 1881)**
nabij Toliara, Z.W.-Madagaskar
gevist op diepte van 700 m – 2002
collectie F. Nolf
46,5 mm

***Eudolium crosseanum* (Monterosato, 1869)**

Eudolium crosseanum (Monterosato, 1869)
Z.W.-Madagaskar
opgehaald door garnaalvisser – 2001
collectie L. Bozzetti

Familie Cassidae

***Echinophora wyvillei* (Watson, 1886)**

We beschikken over slechts één enkel exemplaar (zonder operculum) van deze soort, afkomstig van de Straat van Mozambique. In tegenstelling tot andere vertegenwoordigers van *E. wyvillei* vertoont dit individu geen knobbeltjes op de schouder van de laatste windingen.

In de literatuur (Abbott, Kreipl, Pain & Cox, Parth) is er een controverse ontstaan over de verschillende vormen binnen de soort *Echinophora coronadoi* (Crosse, 1867). Het type-exemplaar van deze laatste is afkomstig van Cuba, dat van *E. wyvillei* van de Filippijnen.

E. pilsbryi (Woodring & Olsson, 1957) wordt beschouwd als een soort, endemisch op de Galapagos Eilanden.

Om het geheel nog meer ingewikkeld te maken werd door Mühlhäusser in 1992 een nieuwe soort gecreëerd voor exemplaren afkomstig van Mozambique, nl. *Echinophora oschei*.

In vergelijking met *E. wyvillei* zouden deze schelpen verschillen door hun groter gewicht en de aanwezigheid van meerdere rijen relatief sterke knobbeltjes op de voorlaatste en laatste winding. Aangezien dergelijke exemplaren ook op de Filippijnen worden aangetroffen is er volgens Parth (2000) geen enkele reden meer om *E. oschei* Mühlhäusser, 1992 nog langer als een afzonderlijke soort te beschouwen.

Ons exemplaar vertoont alleen sporen van knobbeltjes en is slanker in verhouding tot de klassieke *E. wyvillei*. Wij menen dat we op dit ogenblik over onvoldoend materieel beschikken om nu te beslissen of dit een nieuwe ondersoort ofwel soort betreft. Het onderzoek van een groter aantal exemplaren van deze soort via de Malagassische diepzeevisserij kan hopelijk leiden tot een definitieve beslissing.

In een speciale bijlage of een afzonderlijk artikel kunnen we hierop nog terugkomen. Voorlopig rangschikken we deze schelp bij de soort ***Echinophora wyvillei* (Watson, 1886)** die door Abbott (1968) als een ondersoort van *Echinophora coronadoi* (Crosse, 1867) werd geklasseerd.

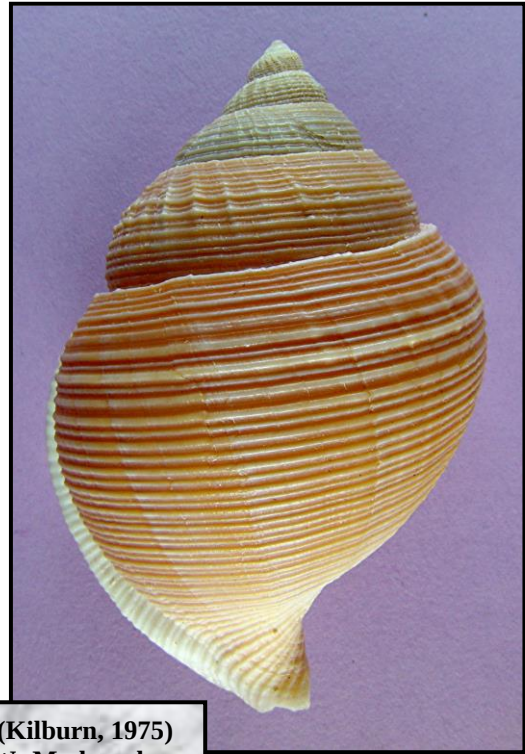
***Echinophora wyvillei* (Watson, 1886)**
 nabij Toliara, Z.W.-Madagaskar
 gevestigd op een diepte van 700 m – 2002
 129,0 mm
 collectie F. Nolf

***Galeodea keyteri* (Kilburn, 1975)**

Deze soort wordt niet algemeen aangetroffen in de Straat van Mozambique en exemplaren zijn vaak bedekt met een zwart residu. Meestal is de soort beter bekend van Mozambique zelf. Daarom illustreren we hier een individu met dergelijke herkomst.

Oorspronkelijk werd de soort beschreven als ***Oocorys keyteri*** door Kilburn (1975) en ze werd vergeleken met ***O. alcocki* (E.A. Smith, 1906)**, afkomstig van Indonesië en de Baai van Bengalen, maar ook met ***O. nipponica* Sakurai & Habe (in Habe, 1964)** van Japan, nu geklasseerd als ***Galeodea nipponica* (Sakurai & Habe, 1964)**.

Deze fraaie schelp is voorzien van regelmatige lengteribben op een egaal bruine achtergrond. Ze kan tot 105 mm groot worden (Kreipl, 1997).

Galeodea keyteri (Kilburn, 1975)
 nabij Toliara, Z.W.-Madagaskar
 gevist op diepte van 600-800 m
 2001 – 64,0 mm
 collectie J. Verstraeten

Galeodea keyteri (Kilburn, 1975)
 Bazaruto Eiland, Mozambique
 in diep water – 1997
 69,5 mm
 collectie F. Nolf

***Galeodea* sp.**

Opnieuw beschikken we over slechts één exemplaar, aangetroffen op een diepte van 700 m nabij Toliara, Z.W.-Madagaskar. Het specimen is echter vervormd en dood opgevist zodat het moeilijk kan vergeleken worden met de zeldzame foto's of andere figuren in boeken en tijdschriften die ook niet altijd even duidelijk zijn.

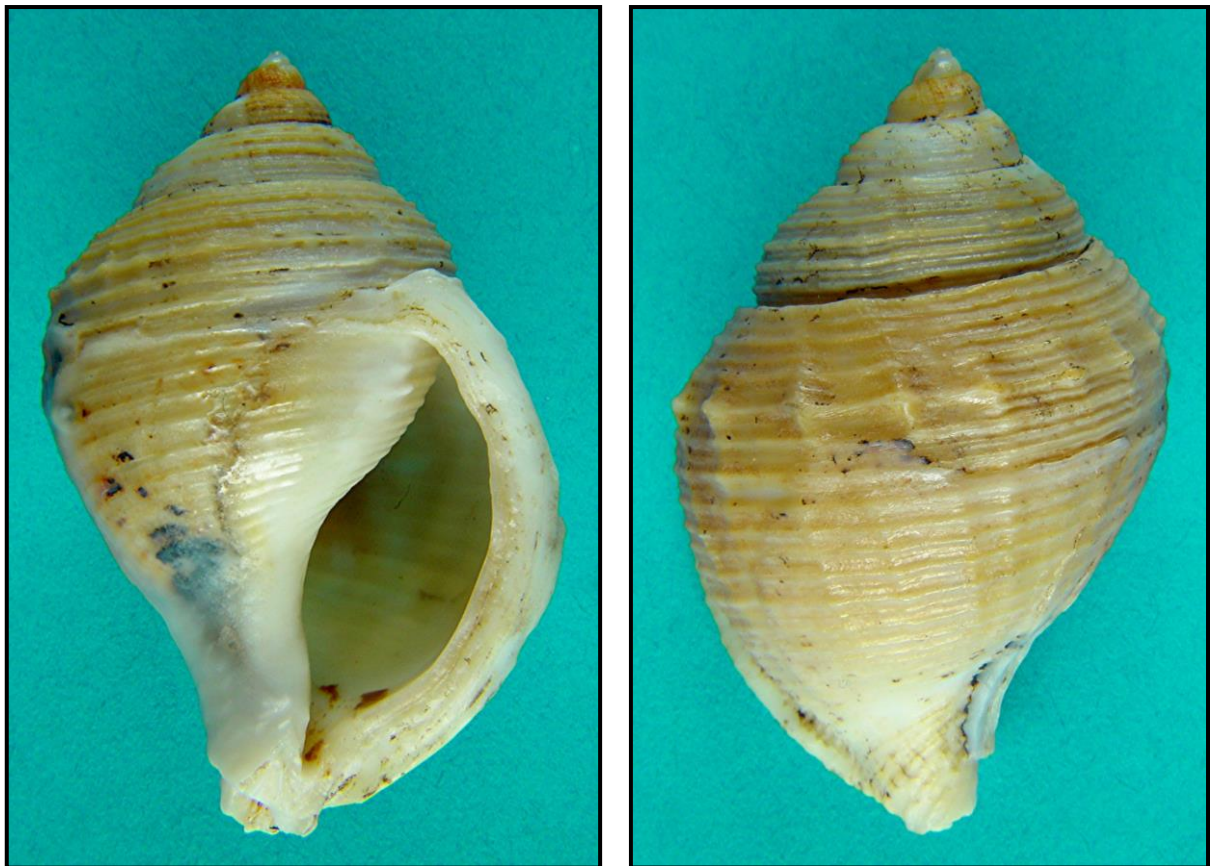
Er is enigszins een gelijkenis met ***Galeodea hoarui* Drivas & Jay, 1989**, beschreven van La Réunion, en ***Galeodea keyteri* (Kilburn, 1975)**.

Het is een stevige gedrongen schelp met dezelfde ribstructuur als *G. keyteri* maar dan wel met knobbeltjes op de schouder van de voorlaatste en laatste winding, zoals bij *G. hoarui*.

Deze laatste soort is echter slanker en is voorzien van een twintigtal tandjes in de binnenzijde van de mondopening. *G. hoarui* bezit daarenboven twee sterke tandjes bovenaan de columellaire zijde, terwijl ons exemplaar er slechts één bevat.

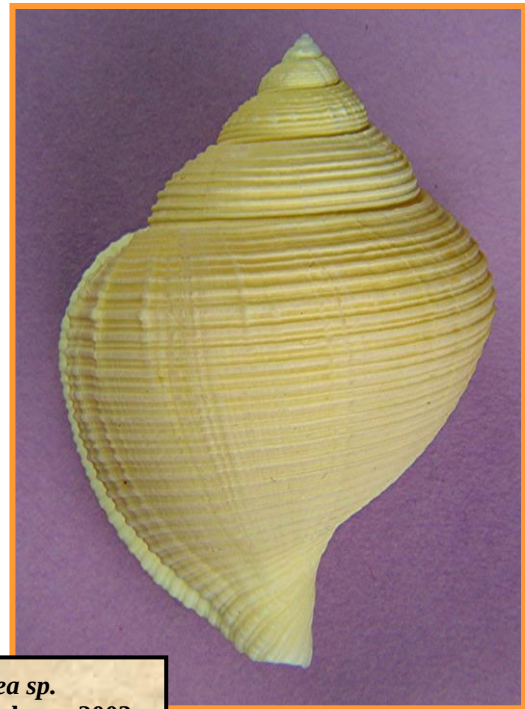
Door handelaars wordt deze soort soms aangeboden als ***Oocorys sulcata indica* E.A. Smith, 1906**. Deze laatste bezit echter afgeronde windingen en vertoont geen knobbeltjes op de schouder ervan.

Eventueel betreft het ook hier weer een nieuwe soort, waarvan de identiteit slechts kan ontrafeld worden na verder onderzoek van een groter aantal exemplaren.

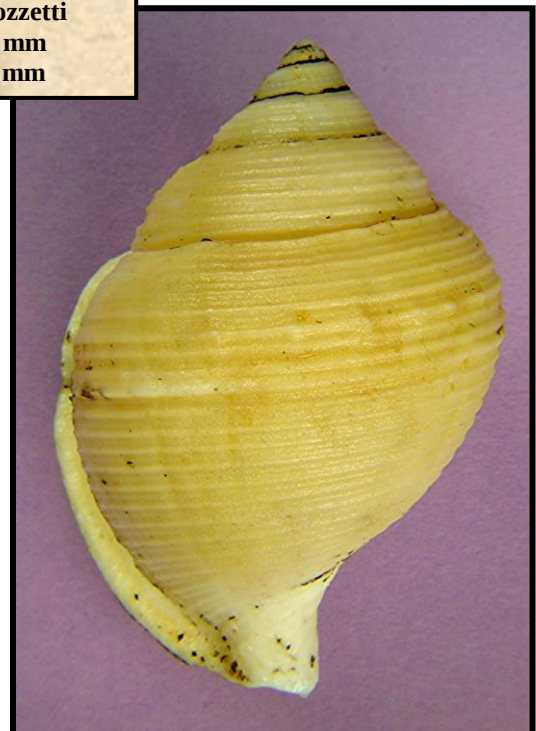

Galeodea sp.
nabij Toliara, Z.W.-Madagaskar
gevist op diepte van 700 m – 2002
51,0 mm
collectie F. Nolf

Om het probleem nog complexer te maken, illustreren we hier twee schelpen uit de collectie van L. Bozzetti, die zich qua vorm situeren tussen onze *Galeodea* sp. en *Galeodea keyteri* (Kilburn, 1975). Vermits dergelijke exemplaren worden aangetroffen op een gelijkaardige diepte samen met ***Galeodea keyteri* (Kilburn, 1975)** betreft het hier geen ondersoort. In vergelijking met deze laatste zijn beide schelpen veel steviger en sterker geknobbeld op het bovenste gedeelte van de laatste winding. Eventueel maken ze deel uit van de vormvariabiliteit binnen de soort *Galeodea keyteri*, maar tot op heden zagen we deze afwijkingen niet bij schelpen opgevist voor de kusten van het vasteland (Mozambique, Zuidelijk Afrika).

Galeodea sp.
Z.W.-Madagaskar – 2003
gevist op diepte van 600 m
collectie L. Bozzetti
boven: 47,0 mm
onder: 55,0 mm

***Semicassis bisulcata* (Schubert & Wagner, 1829)**

Dit is wellicht de meest variabele soort binnen de familie Cassidae, wat structuur en kleur betreft. Als gevolg daarvan werden in de literatuur een groot aantal ondersoorten en vormen beschreven. Ze behoren allen tot de continue variabiliteit binnen deze soort en hebben dus geen enkele wetenschappelijke waarde. Het betreft o.a. *Semicassis bisulcata* var. *japonica* (Reeve, 1848) en *Semicassis bisulcata* var. *diuturna* (Iredale, 1927), die zowel in Japan, de Filippijnen, Indonesië, Australië als in Oost-Afrika worden aangetroffen. We illustreren hier enkele exemplaren afkomstig van de Straat van Mozambique en maken een vergelijking met vormen van andere vindplaatsen.

Semicassis bisulcata (Schubert & Wagner, 1829)
nabij Toliara, Z.W.-Madagaskar
collectie L. Bozzetti

Semicassis bisulcata (Schubert & Wagner, 1829)
Xai-Xai, Mozambique
gevist op diepte van 110 m – april 1999
78,0 mm - collectie F. Nolf

Semicassis bisulcata (Schubert & Wagner, 1829)
Z.W. Madagaskar
gevist op een diepte van 600-800 m – 2001
43,5 mm - collectie J. Verstraeten

Semicassis bisulcata (Schubert & Wagner, 1829)
nabij Cuddalore, Z.-India
gevist op diepte van 40 m – januari 1999
61,5 mm - collectie F. Nolf

***Semicassis craticulata* (Euthyme, 1885)**

***Semicassis craticulata* (Euthyme, 1885)
nabij Toliara, Z.W.-Madagaskar
collectie L. Bozzetti**

***Semicassis craticulata* (Euthyme, 1885)
nabij Scottburgh, Natal, Republiek van Zuid-Afrika
aangetroffen op een diepte van 135 m
54,5 mm
collectie F. Nolf**

We hebben slechts één exemplaar kunnen waarnemen, dat gevestigd werd in Z.W.-Madagaskar. Zoals zichtbaar op de foto betreft het een dood gevangen en verveerd individu. In onze collecties beschikken we echter ook over een levend gevangen specimen – voorzien van een operculum – dat opgehaald werd voor de kusten van Natal, Republiek van Zuid-Afrika.

***Semicassis craticulata* (Euthyme, 1885)** is een zeldzame soort die leeft voor de kusten van Mozambique en Zuid-Afrika. Ze vertoont een zekere gelijkenis met ***Semicassis saburon* (Bruguère, 1792)** uit de Middellandse Zee en West-Afrika en stemt vooral goed overeen met ***Semicassis microstoma* (von Martens, 1903)** die voorkomt van Somalië tot Zuid-Afrika.

Van deze laatste soort hebben we geen meldingen ontvangen noch exemplaren kunnen zien, ruilen of kopen. We veronderstellen echter dat ook deze soort kan leven voor de kusten van West-Madagaskar.

Om een goede vergelijking mogelijk te maken, zorgen we voor afbeeldingen van beide soorten.

***Semicassis microstoma* (von Martens, 1903)**

Zoals vermeld bij de bespreking van ***Semicassis craticulata* (Euthyme, 1885)** wordt deze soort voorlopig niet gesignaleerd voor de kusten van W.-Madagaskar.

We illustreren een exemplaar afkomstig van Natal, Republiek van Zuid-Afrika.

***Semicassis microstoma* (von Martens, 1903)
nabij Durban, Natal, Republiek van Zuid-Afrika
op zandbodem – gevestigd op diepte van 175 m – juli 1973
60,5 mm - collectie F. Nolf**

***Oocorys granulosa* Schepman, 1909**

***Oocorys granulosa* Schepman, 1909**
Mahajanga, W.-Madagaskar
gevist op diepte van 800 m- juli 2000
43,0 mm
collectie F. Nolf

Tot op heden werd deze soort alleen beschreven van de Java-zee. Onze vermelding van een vondst voor de kust van Mahajanga, West-Madagaskar op een diepte van 800 m is wellicht een primeur. Hoewel het exemplaar dood werd aangetroffen, bezit het wel alle klassieke kenmerken van de soort en kan goed gebruikt worden voor de determinatie van gelijkaardige individuen.

***Oocorys lussii* Bozzetti, 1990**

Deze soort werd beschreven aan de hand van één exemplaar, gedregd nabij Durban, Natal, Republiek van Zuid-Afrika op een diepte van 550 m.

Ze vertoont een zekere gelijkenis met ***Oocorys cancellata* (Dautzenberg & Fischer, 1897)** (syn. *O. caribbea* Clench & Aguayo, 1939) waarvan de verspreiding beperkt is tot de noordelijke kust van Cuba.

Voor het eerst maken we hier melding van een vondst voor de kust van West-Madagaskar. Het afgebeelde exemplaar is dood aangetroffen, maar is volledig representatief voor de soort en is een zeer bruikbaar instrument in de handen van elke amateur-conchylioloog die zijn onbekende schelpen op naam wenst te brengen.

Oocorys lussii Bozzetti, 1990
 Mahajanga, W.-Madagaskar
 gevist op diepte van 800 m – juli 2002
 36,0 mm
 collectie F. Nolf

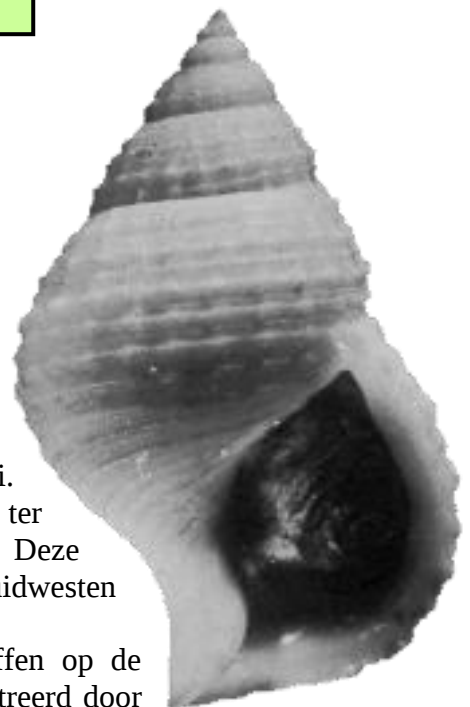
Familie Pisanianuridae

Warén & Bouchet hebben in 1990 het geslacht *Pisanianura* overgeheveld van Buccinidae naar Ranellidae in een nieuwe onderfamilie Pisanianurinae. Daarna verhief Beu [*in* Besley *et al.*, 1997] Pisanianurinae Warén & Bouchet, 1990 tot de status van familie Pisanianuridae.

Pisanianura grimaldii (Dautzenberg, 1889)

Het voorkomen van deze soort in de zuidwestelijke Indische Oceaan werd ons voor het eerst medegedeeld door L. Bozzetti. Achteraf werd ons een exemplaar van Z.W.- Madagaskar ter beschikking gesteld door K. Fraussen (Aarschot, België). Deze vondsten bevestigen de vermelding van deze soort in het zuidwesten van de Indische Oceaan door Bouchet & Warén (1993).

We illustreren hier het **holotype**, zoals dit werd aangetroffen op de **Azoren** op een diepte van meer dan 1000 m en werd geïllustreerd door Bouchet & Warén (1993). We zorgen ook voor een afbeelding van *Pisanianura clathrata* (Dautzenberg & Fischer, 1906) die door Bouchet & Warén (1993) als synoniem wordt beschouwd van *P. grimaldii* (Dautzenberg, 1889).

Pisanianura grimaldii (Dautzenberg, 1889)
gevist op een diepte van 500-800 m nabij Mahajanga, Madagaskar - 2002
29,0 mm - collectie K. Fraussen

Pisanianura clathrata (Dautzenberg & Fischer, 1906)

Pisanianura clathrata (Dautzenberg & Fischer, 1906)
gevist op een diepte van 500-800 m nabij Morondava, Madagaskar - 2002
39,0 mm - collectie K. Fraussen

Familie Bursidae

Bufonaria gnorima (Melvill, 1918)

Bufonaria gnorima (Melvill, 1918)
gevist op een diepte van 500-700 m voor de kusten
van Z.W.-Madagaskar – 2003
collectie L. Bozzetti
54,5 mm

Bufonaria gnorima (Melvill, 1918)
Z.W.-Taiwan – gedregd op diepte van 75 m
1978 – 63,5 mm
collectie F. Nolf

We hebben slechts twee exemplaren kunnen bestuderen uit het onderzochte gebied. Beide schelpen waren niet levend aangetroffen en daarom illustreren we hier ook een gaaf specimen, gedregd voor de kusten van Z.W.-Taiwan. De soort is vooral gekend van de Filippijnen en wordt ook opgehaald in het noorden van de Indische Oceaan (Beu, Cossignani).

***Bursa awatii* Ray, 1949**

Dit is een zeer variabele soort, opnieuw met een ruim verspreidingsgebied. Ze bewoont zowel het tropisch als het subtropisch gedeelte van de westelijke Indische Oceaan en de westelijke Stille Oceaan (vooral de Filippijnen). Als gevolg daarvan werden in de literatuur evenveel nieuwe namen gebruikt als er variaties bestaan. Op dit ogenblik is men geneigd te aanvaarden dat al deze vormen behoren tot één enkele soort. Sommige auteurs menen dat zelfs ***Bursa fijiensis* (Watson, 1881)** als een ondersoort of een vorm van *B. awatii* zou moeten beschouwd worden (fide Cossignani). Voorlopig echter wordt deze laatste nog erkend als een afzonderlijke soort.

We bezitten geen specimens van Z.W.-Madagaskar en daarom illustreren we hier enkele vormen afkomstig van verschillende plaatsen in de Indische en Stille Oceaan. De soort is erg variabel en daarom stelt Cossignani (1994) voor om gebruik te maken van ‘codenamen’ om toch een onderscheid te kunnen maken bij de bespreking van het complex ‘*B. awatii*’.

Zo worden namen voorgesteld als: *B. awatii* var. ‘*minima*’, *B. awatii* var. ‘*regularis*’ en *B. awatii* var. ‘*irregularis*’. Dit is gewoon een andere manier om opnieuw een subspecifiek taxon in te voeren in weerwil van de ‘Internationale Code voor Nomenclatuur’ die deze verdere onderverdeling na 1970 niet meer toelaat.

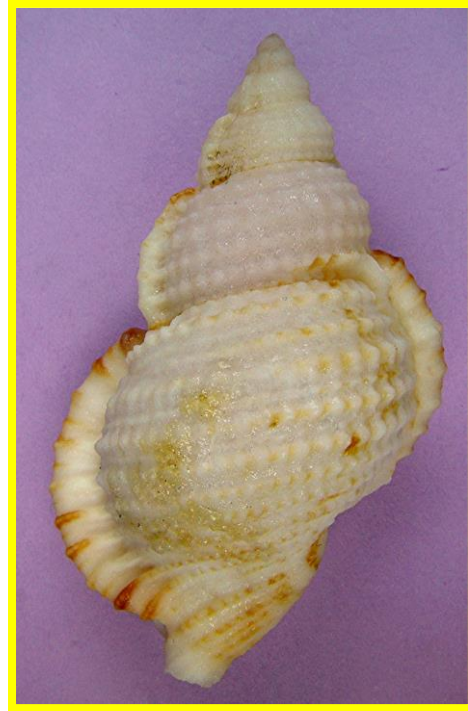
***Bursa awatii* Ray, 1949**
Balicasag Eiland, Bohol, Filippijnen
opgehaald met warrelnet – diepte: 180 m
november 1998 - 62,0 mm
collectie F. Nolf

Bursa awatii Ray, 1949
Bohol, Filippijnen - mei 1993
72,0 mm
collectie F. Nolf

Bursa awatii var. *regularis*
Cossignani, 1994
nabij Mogadiscio, Somalië
opgevist - 1999
65,0 mm - collectie F. Nolf

Bursa awatii var. *regularis*
Cossignani, 1994
nabij Mogadiscio, Somalië
opgevist – 1999
47,0 mm - collectie F. Nolf

Bursa awatii var. *irregularis*
Cossignani, 1994
Mogadiscio, Somalië
opgevist – 1991
49,5 mm - collectie F. Nolf

***Bursa latitudo* Garrard, 1961**

***Bursa latitudo* Garrard, 1961
Panglao Eiland, Bohol, Filippijnen
opgehaald met warrelnet op diepte van 100 m - juli 1996
70,5 mm - collectie F. Nolf**

Binnen deze soort is er veel betwisting in verband met de verschillende ondersoorten en vormen zoals ***B. natalensis* Coelho & Matthews, 1970**, ***B. fosteri* Beu, 1987** en ***B. wolfei* Beu, 1981**. Barry Wilson (1993) vermeldt twee geografische ondersoorten, maar aanvaardt alleen *B. latitudo natalensis* als geldig. *B. wolfei* echter wordt als synoniem beschouwd.

Van het typegebied (Queensland, Australië) zijn slechts weinig vondsten bekend (Beu spreekt over vijf exemplaren!), zodat de variabiliteit in deze habitat moeilijk kan beschreven worden. Zelf beschikken wij evenmin over een specimen van het type *B. latitudo* Garrard, 1961 en zeker niet van Z.W.-Madagaskar.

We zorgen hier wel (op pagina 21) voor een afbeelding van de ondersoort *B. latitudo fosteri* Beu, 1987 die door Beu (1998) tot de status van soort werd verheven als ***B. fosteri* Beu, 1987**. In 1994 had Cossignani het toen enig gekende exemplaar (Nieuw Caledonië) afgebeeld, met als opschrift 'Western Australia' (!). Achteraf was er een vondst in Vanuatu en vooral in de Filippijnen. Daarom was de status van ondersoort niet langer houdbaar en Beu besliste om er dan meteen maar een nieuwe soort van te maken.

B. fosteri Beu, 1987 is eerder een kleinere soort (maximaal 56,0 mm) in vergelijking met *B. latitudo* Garrard, 1961, waarvan geregeld exemplaren worden aangetroffen van 90 tot 100 mm groot. De belangrijkste verschillen situeren zich in het groter aantal – kleinere – knobbeltjes, vooral op de varix en de grotere duidelijke roodbruine vlek op de parietale zijde, dus juist boven de columellaire zijde.

Beslissend is echter de **protoconch** die bij ***B. fosteri* wijder en korter** is dan hoog en bij ***B. latitudo* langer** is.

B. latitudo wolfei Beu, 1981, oorspronkelijk beschreven als een ondersoort van Hawaï, bleek achteraf ook voor te komen in Nieuw Caledonië en de Filippijnen. Beu (1998) meent dat de continue variabiliteit binnen het onderzochte verspreidingsgebied zo groot is, dat er eigenlijk geen sprake meer kan zijn van deze ondersoort, zodat het hier louter een vorm van het type betreft. ***Bursa latitudo wolfei* Beu, 1981** vervalt dan ook en wordt voortaan beschouwd als **synoniem** van ***Bursa latitudo* Garrard, 1961**.

Blijft nu nog natuurlijk de vraag: hoe is het gesteld met het voorkomen van *B. latitudo* in de Indische Oceaan en meer in het bijzonder Z.W.-Madagaskar?

Noch Cossignani (1994) noch Beu (1998) maken er melding van, maar M. Charles en L. Bozzetti echter hebben die soort wel op hun stiplijst vermeld. Het is heel goed mogelijk dat ze daarmee eventueel *B. ranelloides* (Reeve, 1844) of *B. ranelloides tenuisculpta* (Dautzenberg & Fischer, 1906) hebben bedoeld.

Achteraf is gebleken dat één van de weinig aangeboden Bursidae-soorten uit de collectie L. Bozzetti wel degelijk een ***Bursa ranelloides* (Reeve, 1844)** is (zie verder op pagina 22). Dit sluit natuurlijk niet uit dat ook *Bursa latitudo* Garrard, 1961 kan voorkomen in de westelijke Indische Oceaan maar dan wel als een nieuw te beschrijven ondersoort.

Zelfs in **Brazilië** duikt *B. latitudo* op als een sterk geïsoleerde ondersoort, nl. ***B. latitudo natalensis* Coelho & Matthews, 1970**.

***Bursa fosteri* Beu, 1987**

Voor de status van deze soort en de onderlinge verschillen met ***B. latitudo* Garrard, 1961** verwijzen we naar de bespreking van deze laatste. Daarenboven illustreren we ook de **protoconch** afzonderlijk, die sterk verschilt in beide soorten: bij ***B. fosteri*** is ze **wijder en afgeplat**, terwijl ze **langer** is bij ***B. latitudo***.

protoconch van
***Bursa latitudo* Garrard, 1961**

protoconch van
***Bursa fosteri* Beu, 1987**

De vondst van een *Bursa fosteri*-exemplaar voor de kusten van Z.W.-Madagaskar ondersteunt nogmaals de beslissing van Beu in 1998 om zijn ondersoort *B. latitudo fosteri* Beu, 1987 tot de status van soort te verheffen. *Bursa fosteri* blijkt dus wel degelijk een zeer ruim verspreidingsgebied te bezitten zoals zoveel andere Bursidae-soorten.

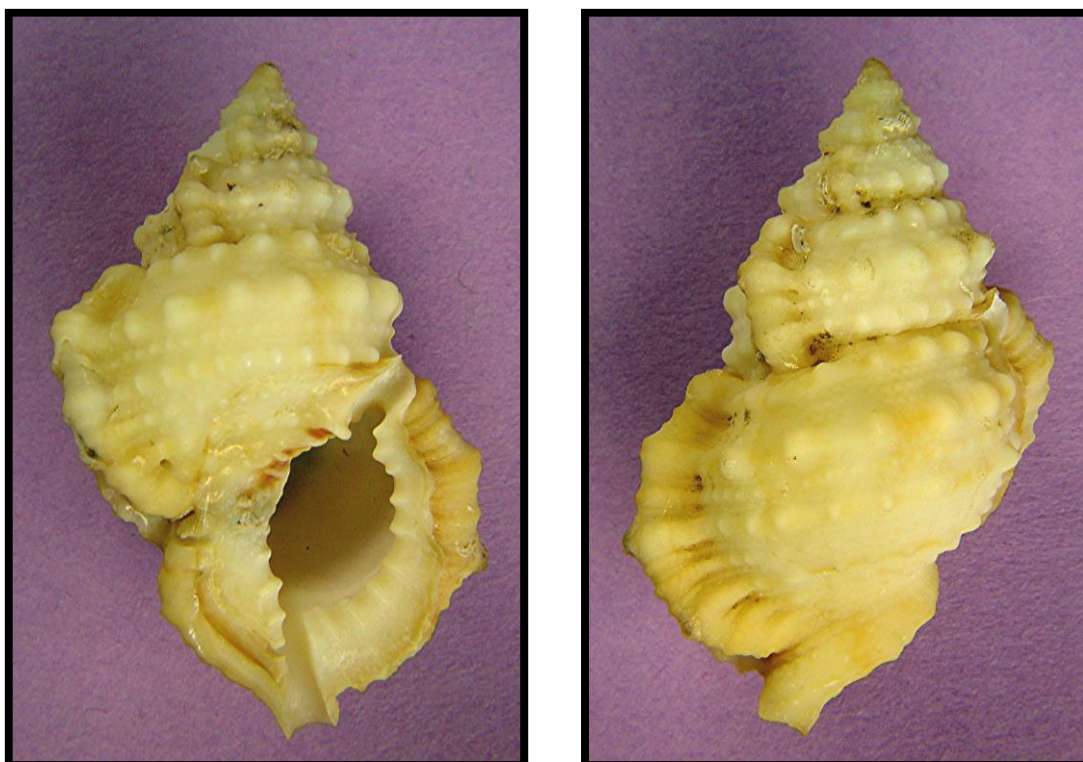

Bursa fosteri Beu, 1987
Z.W.-Madagaskar – gevist op een diepte van 500-700 m – 2002
55,5 mm - collectie L. Bozzetti

Bursa fosteri Beu, 1987
Balicasag Eiland, Bohol, Filippijnen
opgevist met warrelnet op diepte van 180 m
mei 1993 - 47,0 mm - collectie F. Nolf

***Bursa ranelloides* (Reeve, 1844)**

***Bursa ranelloides* (Reeve, 1844)**
gevist op een diepte van 600 m nabij Toliara, Z.W.-Madagaskar
2002
40,5 mm - collectie L. Bozzetti

We vrezen dat L. Bozzetti en M. Charles deze vondst hebben verward met *Bursa awatii* Ray, 1949 (zie hoger op pagina 20). Het betreft hier zonder twijfel ***Bursa ranelloides* (Reeve, 1884)** die een wereldwijde verspreiding kent (aan beide zijden van de Atlantische Oceaan, Zuidelijk Afrika, Japan en de Filippijnen).

Bursa ranelloides is ook een erg variabele soort en het is mogelijk dat er een vergissing is ontstaan bij de vermelding '*Bursa awatii* Ray, 1949' op de stiplijsten van M. Charles en L. Bozzetti. Een gelijkaardige fout overkwam eerder Beu, toen hij bepaalde exemplaren van Somalië bestempelde als *B. ranelloides humilis* Beu, 1981. *Bursa humilis* Beu, 1981 is een soort met korte en brede vorm beperkt tot West-Australië. In 1998 kwam hij terug op die beslissing en hij erkende de exemplaren van Somalië als *B. awatii* Ray, 1949.

Bursa ranelloides verschilt van ***B. latitudo*** door zijn kleinere afmeting: exemplaren worden zelden groter dan 50 mm. Deze soort bezit een kleiner aantal secundaire rijen knobbeltjes tussen de primaire perifere rijen en is voorzien van een eerder kalkachtig periostracum in plaats van het zeer dun en dus onduidelijk eiwitachtig vliesje dat bij goed bewaarde schelpen van *B. latitudo* soms nog aanwezig is.

***Bursa ranelloides tenuisculpta* Dautzenberg & Fischer, 1906** werd in het verleden vaak beschouwd als een afzonderlijke ondersoort levend in de Atlantische Oceaan en voor de kusten van Zuid-Afrika. De meeste auteurs (Beu, Cossignani) menen nu echter dat deze slankere vorm, voorzien van een groter aantal rijen kleinere knobbeltjes, slechts een vormvariëteit is die overal binnen het verspreidingsgebied van *B. ranelloides* (Reeve, 1844) kan aangetroffen worden.

Familie Coralliophilidae

Babelomurex kawamurai (Kira, 1959)

Babelomurex kawamurai (Kira, 1959)
nabij Durban, Natal, Republiek van Zuid-Afrika
op zandbodem – gevist op diepte van 175 m
april 1972 – 50,0 mm
collectie F. Nolf

Babelomurex kawamurai (Kira, 1959)
nabij Toliara, Z.W.-Madagaskar
gevist op diepte van 700 m
49,5 mm - collectie J. Verstraeten

Kosuge en Suzuki (1985) vermelden voor *Babelomurex kawamurai* (Kira, 1959) een verspreidingsgebied vanaf Japan en de Filippijnen tot en met de Straat van Mozambique.

Babelomurex nakamigawai (Kuroda, 1959) zou beperkt zijn tot het westelijk deel van de Stille Oceaan. We menen dat voortaan ook moet rekening gehouden worden met deze vondst zodat een gelijkaardig territorium als voor *B. kawamurai* mag vastgelegd worden.

***Babelomurex nakamigawai* (Kuroda, 1959)**

Deze soort lijkt op *Babelomurex japonicus* (Dunker, 1882) wat vorm en sculptuur betreft, maar bezit geen sterke geschubde spiraalrichel tussen sutuur en schouder.

***Babelomurex nakamigawai* (Kuroda, 1959)**
nabij Toliara, Z.W.-Madagaskar
gevist op diepte van 700 m – 2003
51,0 mm
collectie F. Nolf

***Mipus gyratus* (Hinds, 1844)**

Synoniemen: *Pyrula idoleum* Jonas, 1847.

Pyrula fusiformis Chenu in Roland du Roquan, 1853.

Latiaxis tortilis H. & A. Adams, 1864.

Latiaxis pagodus Gray, 1867 (non A. Adams, 1853).

Latiaxis pagodus Sowerby, 1882 (non A. Adams, 1853).

In tegenstelling met andere soorten, die in deze artikelenreeks werden besproken, vermelden wij hier uitzonderlijk de belangrijkste synoniemen omdat deze schelp soms beter gekend is onder andere namen en ook op die manier door handelaars aan de verzamelaars wordt aangeboden.

Deze soort lijkt op *Mipus eugeniae* (Bernardi, 1853) wat de vorm van de schelp en de spiraalstructuur van het schelpoppervlak betreft. Voor een grondige bespreking van de verschillen tussen de twee soorten verwijzen we naar Kosuge (1985).

We beschikken niet over individuen van het onderzochte gebied, maar in onze collecties bevinden zich wel exemplaren van Zuid-India, waarvan we er hier één illustreren. Dit betekent opnieuw een uitbreiding van het - tot op heden - gekende verspreidingsgebied.

Mipus gyratus (Hinds, 1844) is een volwaardige soort in de Indische Oceaan en we vinden het spijtig dat Subba Rao (2003) dit niet vermeldt in 'Indian Seashells'.

Mipus gyratus (Hinds, 1844)
nabij Kilakarai, Tamil Nadu, Zuid-India
opgehaald door visser – januari 2002
50,5 mm - collectie F. Nolf

Dankwoord

Michel Charles (Madagaskar), Luigi Bozzetti (Milaan, Italië) en Bruno Briano (Savona, Italië) toonden grote belangstelling voor onze studie. Ze bezorgden ons niet alleen veel schelpen in leen of te koop, maar ook waardevolle informatie in verband met vindplaatsen en visserijmethoden. Koen Fraussen (Aarschot, België) stelde exemplaren ter beschikking van de zeer zeldzame *Pisanianura clathrata* (Dautzenberg & Fischer, 1906) en *P. grimaldii* (Dautzenberg, 1889). Deze schelpen verlenen een belangrijke meerwaarde aan dit artikel. Zoals steeds was Robert Coelus een kritische lezer van onze tekst.

In het K.B.I.N. kregen we ruim de gelegenheid om schelpen te fotograferen en literatuur te raadplegen. We zijn J.L. Van Goethem, T. Backeljau en C. Claes dankbaar voor hun geïnteresseerde medewerking bij het controleren van de museumcollecties.

Referenties

- Abbott, R.T., 1968. The helmet shells of the World. Part 1. Indo-Pacific Mollusca, **2**(9): 7-201.
- Beesley, P.L., Ross, G.J.B. and Wells, A. (Editors), 1997. Mollusca: The Southern Synthesis. Fauna of Australia, vol.5. Australian Biological Resources Study, Canberra. CSIRO Publishing, Melbourne. Part A, i-xvi, 1-563; Part B, i-viii, 565-1234.
- Beu, A.G., 1998. Indo-West Pacific Ranellidae, Bursidae and Personidae (Mollusca: Gastropoda). A monograph of the New Caledonian fauna and revisions of related taxa. Mém. Mus. Natn. Hist. nat., **178**: 1-255. Paris.
- Bouchet, Ph., 1988. Two new species of *Metula* (Gastropoda: Buccinidae) with a description of the radula of the genus. The Nautilus, **102**(4): 149-153.
- Bouchet, Ph. & Warén, A., 1993. Revision of the Northeast Atlantic Bathyal and Abyssal Mesogastropoda. Bollettino Malacologico, supplement 3: 579-840.
- Cossignani, T., 1994. Bursidae of the world. L'informatore Piceno, Ancona.
- Kilburn, R.N., 1975. Taxonomic notes on South African marine Mollusca (5). Ann. Natal. Mus., **22**(2): 581-586. Pietermaritzburg.
- Kosuge, S. 1985. Systematics of the family Coralliophilidae. 1 – Notes on *M. gyratus* and *M. eugeniae*. La Conchiglia, **196-197**: 16-17.
- Kosuge, S. & Suzuki, M., 1985. Illustrated Catalogue of Latiaxis and Its Related Groups. Family Coralliophilidae. Institute of Malacology of Tokyo. Special Publication, n°1.
- Kreipl, K., 1997. Recent Cassidae. Verlag Christa Hemmen, Wiesbaden.
- Pain, T. & Cox, G., 1988. A new look at *Echinophoria* (Mesogastropoda: Cassidae). La Conchiglia, XX, **236-237**: 19-22.
- Parth, M., 2000. A new *Cassis* from Western Australia. With some observations on the systematics of the family Cassidae. La Conchiglia, **294-295**: 87-93.
- Schmidt, W. & Bellec, O., 1994. Findings of some uncommon sea-shells off Madagascar. Afr. J. Trop. Hydrobiol. Fisch. **5**(1): 63-66.
- Subba Rao, N.V., 2003. Indian Seashells (part I): Polyplacophora and Gastropoda (Zoological Survey of India, n°192).
- Wilson, B., 1993. Australian Marine Shells – Prosobranch Gastropods. Part 1. Kallaroo.
- Warén, A. & Bouchet, P., 1990. Laubierinidae and Pisanianurinae (Ranellidae), two new deep sea taxa of the Tonnoidea (Gastropoda: Prosobranchia). Veliger, **33**: 56-102.

